

Nowe stanowiska *Notocelia tetragonana* (STEPHENS, 1834)
(Lepidoptera: Tortricidae) w Polsce

New records of *Notocelia tetragonana* (STEPHENS, 1834)
(Lepidoptera: Tortricidae) in Poland

Wojciech KUBASIK, Maciej PABISIAK, Roman WAŚALA

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska,
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań; e-mail: wkubasik@up.poznan.pl

ABSTRACT: *Notocelia tetragonana* is reported from Poland for the first time after the World War II. Three new localities in western and south-eastern Poland are given with the remarks of its biology and global distribution. Old and new localities are showed on the map of Poland. Habitus of the male and its genitalia are presented.

KEY WORDS: Lepidoptera, Tortricidae, *Notocelia tetragonana*, Poland, new records.

Rodzaj *Notocelia* HÜBNER, [1825] reprezentowany jest w Europie przez dziewięć gatunków, z których jedynie dwa (których statut gatunkowy jest kwestionowany) nie są odnotowane z naszego kraju (RAZOWSKI 2003). Jest on blisko spokrewniony z rodzajem *Epiblema* HÜBNER, [1825] od którego różni się, między innymi, występowaniem w końcowej części wezki dwóch krótkich cierni. Większość krajowych gatunków znana jest z licznych stanowisk, a w miejscu występowania są z reguły liczne i chętnie przylatują do światła. Wyjątkiem jest *Notocelia tetragonana* (STEPHENS, 1834), gatunek znany z naszego kraju jedynie z historycznych stanowisk. Już w oryginalnym opisie STEPHENS (1834) uznawał ten gatunek za rzadki, co potwierdzają także współczesne obserwacje (SVENSSON 2006). W Europie wykazany jest głównie ze środkowej części kontynentu, Wysp Brytyjskich, południa Półwyspu Skandynawskiego oraz europejskiej części Rosji (AARVIK 2011). Na wschód gatunek ten sięga po Zakaukazie i północno-wschodnią Syberię (RAZOWSKI 2003). Pierwsze dane dotyczące występowania *N. tetragonana* na

terenie województwa opolskiego i śląskiego sięgają XIX wieku i pochodzą z prac niemieckich autorów (RAZOWSKI 1987). Jedyńm polskim autorem, który w okresie międzywojennym wykazał ten gatunek z terenu Polski był TOLL (1936). Pojedynczy osobnik tego gatunku został wypłoszony z krzewu *Rosa canina* L. na terenie nadleśnictwa Jamy (kujawsko-pomorskie). Stanowisko to nie zostało jednak ujęte w wykazie motyli Polski (RAZOWSKI 2000).

Stadia preimaginalne tego gatunku nie są opisane. Gąsienice żerują w sprzędzionych liściach róż (*Rosa* spp.) od V do VI. Przepoczwarczenie ma miejsce w kokonie, w ściółce pod rośliną pokarmową. Motyle pojawiają się w jednym pokoleniu od VI do VII (RAZOWSKI 2003). DISQUE (1908) podaje jako roślinę pokarmową także rodzaj *Rubus*, brak jednak nowszych informacji o żerowaniu tego gatunku na innych roślinach niż róże.

Podczas badań nad rozmieszczeniem zwójkowatych na terenie Polski stwierdzono występowanie *Notocelia tetragonana* na kilku nowych stanowiskach:

- Bieszczady, Bystre ad Baligród (UTM: EV96, 49°18'59"N, 22°16'19"E) 500 m n.p.m., 25 VI 2008 – 1♂, leg. R. WAŚALA, coll. W. KUBASIK;
- Poznań - Ogrody (UTM: XU20, 52°25'6"N, 16°52'59"E), 28 V 2009 – 1♂, leg. et coll. W. KUBASIK;
- Kaleńsko (UTM: VU63, 52°38'25"N, 14°32'28"E), 17 VIII 2010 – 1♂, leg. M. JĘDRYCHA, coll. M. PABISIAK

We wszystkich wypadkach odłowiono pojedyncze samce z użyciem przyłęty świetlnej. Za każdym razem oznaczenie zostało potwierdzone w oparciu o budowę aparatów kopulacyjnych. Samiec odłowiony w Kaleńsku został wykazany poza podawanym w literaturze okresem lotu, jednak na podstawie pojedynczej obserwacji trudno jest ustalić, czy był to opóźniony pojaw, czy ewentualne drugie pokolenie. Imago samca odłowionego w Bieszczadach przedstawiono na Fot. 1, a budowę genitaliów na Fot. 2. Motyle tego gatunku zewnętrznie przypominają *Epiblema sticticana* (FABRICIUS, 1794), od którego różnią się zwykle mniejszą jasną plamą dorsalną i nieco bardziej rozszerzającymi się ku końcowi przednimi skrzydłami. Nieodróżnianie obu gatunków może być jedną z przyczyn nielicznych informacji o występowaniu *Notocelia tetragonana*, który w naszym kraju jest niewątpliwie szerzej rozsielony. Zestawienie historycznych i współczesnych stanowisk zobrazowano na mapie Polski (Ryc.).

Podziękowania

Dziękujemy panu prof. Józefowi RAZOWSKIEMU za weryfikację oznaczenia osobnika *Notocelia tetragonana* odłowionego w Kaleńsku.

Fot. 1. Samiec *Notocelia tetragonana* odłowiony na stanowisku Bystre ad Baligród, 25 VI 2008
Phot. 1. Male of *Notocelia tetragonana* collected at Bystre ad Baligród, 25 VI 2008

Fot. 2. Aparat kopulacyjny samca *Notocelia tetragonana* odłowionego w Bystrem koło Bali-
grodu
Phot. 2. Male genitalia of *Notocelia tetragonana* – specimen collected at Bystre ad Baligród

SUMMARY

Notocelia tetragonana (STEPHENS, 1834) was reported from Poland for the last time before World War II. During the research on the distribution of Tortricidae in Poland three new localities were found in western and south-eastern part of the country. The findings were always single males. Remarks of its biology and global distribution are given. Habitus of the male and a slide of its genitalia are illustrated. Historical records and new localities are presented on the map of Poland.

PIŚMIENICTWO

- AARVIK L. E. 2011: Tortricidae. [W:] KARSHOLT O., VAN NIEUKERKEN E. J. (red.): Lepidoptera, Moths. Fauna Europaea, version 2.4, <http://www.faunaeur.org>
- DISQUE H. 1908: Versuch einer microlepidopterologischen Botanik. Deutsch Entomologische Zeitschrift *Iris* (1908): 34-147.
- RAZOWSKI J. 1987: Motyle (Lepidoptera) Polski. Część VII – Uzupełnienia i Eucomini. Monografie Fauny Polski, **15**: 1-253.
- RAZOWSKI J. 2000: Tortricidae. [W:] BUSZKO J., NOWACKI J. (red.): The Lepidoptera of Poland – A Distributional Checklist. Polish Ent. Monogr., **1**: 53-69.
- RAZOWSKI J. 2003: Tortricidae of Europe, Volume 2. Olethreutinae. Frantisek Slamka, Bratislava. 301 ss.
- STEPHENS J. F. 1834: Illustrations of British Entomology; or, A Synopsis of Indigenous Insects: containing their Generic and Specific Distinctions; with an account of their metamorphoses, times of appearance, localities, food, and economy, as far as practicable. *Haustellata*, **4**: 1-434 + pl. 33-41.
- SVENSSON I. 2006: Nordens veclare. The Nordic Tortricidea (Lepidoptera, Tortricidae). Lund. 349 ss.
- TOLL S. 1936: Przyczynek do znajomości motyli t. zw. drobnych województw poznańskiego i pomorskiego. *Polskie Pismo ent.*, Lwów, **14-15**: 227-261.